

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้ สัตว์สมุนไพรเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยใช้แบบแผนวิจัย แบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ขับเคลื่อนการพัฒนา (Development) ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research : PAR) รายละเอียดดังนี้

3.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สัตว์สมุนไพร มุ่งเน้นศึกษาดังนี้

3.1.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา พืชสมุนไพรและแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

3.1.2 เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรแก่ชุมชน บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้าน โนนตุ่น ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอน

3.1.3 เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้าน โนนตุ่นตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้สัตว์สมุนไพร

3.2 ระเบียบวิธีวิจัย

3.2.1 รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยใช้แบบแผนวิจัย แบบผสมวิธี (Mixed Methodology) คือ ใช้วิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ขับเคลื่อนการพัฒนา (Development) ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research : PAR)

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปตรวจสอบความเหมาะสมเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ทำการปรับปรุงแก้ไข 2 รอบก่อนนำไปใช้ในการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญมีรายชื่อดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ ตำแหน่ง คณะบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามวุฒิการศึกษา รป.ค. (รัฐประศาสนศาสตร์) มีความเชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

2. รองศาสตราจารย์ ดร.นิรุตถึงนาคตำแหน่ง ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามวุฒิการศึกษา ปริญญาเอก สาขาวิชา Social Science Magadha University ประเทศอินเดีย มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคม

3. ดร.อวยชัย วัฒนา ตำแหน่ง คณะกรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม วุฒิการศึกษา ป.ร.ค. (ยุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค) มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

4. ดร.ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัยตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่นวุฒิการศึกษา ป.ร.ค. (นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาท้องถิ่น

5. นายวรพล คนใจบุญตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญประจำศูนย์เวชกรรมบำบัดภูดิน อำเภอมืองจังหวัดกาฬสินธุ์ มีความเชี่ยวชาญด้านคุณธรรมจริยธรรม และสมุนไพรร

3.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามแผนดำเนินงาน 3 ระยะต่อไปนี้ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

การดำเนินงานระยะที่ 1 ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 โดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบ จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการประชุมกลุ่มตัวแทนท้องถิ่น

1. เป้าหมาย

ศึกษาเพื่อให้ทราบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมตรงตามความต้องการของท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

2. รูปแบบการวิจัย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย 2 วิธีการ คือ

2.1 สัมภาษณ์แนวคิด ทฤษฎีในวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2 จัดการประชุมกลุ่ม

3. กลุ่มเป้าหมาย

การประชุมกลุ่ม โดยแบบเจาะจงเลือกได้แก่ ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน ตัวแทนผู้สูงอายุจำนวน 6 คน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 คน ตัวแทนประชาชนทั่วไปผู้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร จำนวน 4 คน และตัวแทนเยาวชน จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบสังเคราะห์ข้อมูลจัดทำตารางเพื่อประมวลข้อมูล จัดแยกข้อมูลแล้วสรุปเป็นเชิงพรรณนาความ

4.2 จัดประชุมกลุ่มโดยดำเนินการดังนี้

4.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการ โดยชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัย เรื่อง การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร

4.2.2 ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการประชุมในครั้งนี้เพื่อให้กลุ่มช่วยกันกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

4.2.3 แจกข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคุณลักษณะของเยาวชนต้นแบบฯ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาและสรุปเป็นประเด็นให้ผู้ร่วมประชุมทราบร่วมกัน

4.2.4 ใ้ที่ประชุมร่วมกันเสนอความคิดเห็นและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร บ้านหนองแวง บ้านหนองจิก และบ้านโนนต่วน

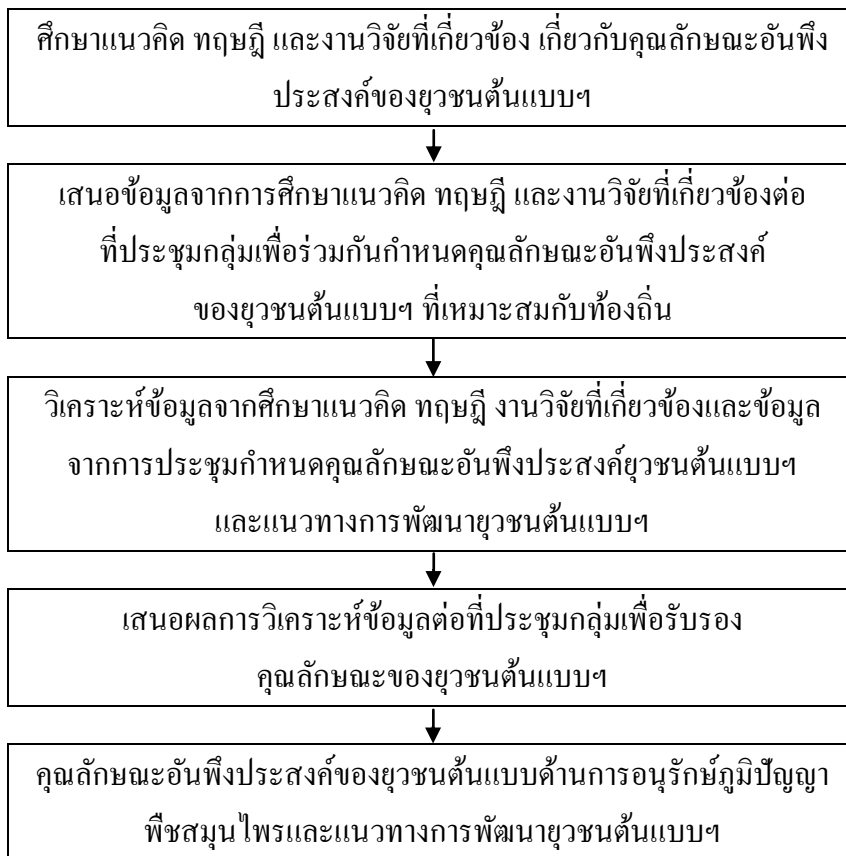
4.2.5 ที่ประชุมร่วมกำหนดวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละข้อ มีวิธีการอย่างไร

5. เครื่องมือการวิจัย

5.1 แบบบันทึกการประชุม

การวิเคราะห์ข้อมูลได้จากการประชุมกลุ่มซึ่งมีลักษณะเป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Content Analysis)

การดำเนินงานในระยะที่ 1 สามารถสรุปเป็นวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 3.1 กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1

ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมแก่ยุวชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตู่ ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่นโดยใช้พุทธลีลาการสอน

การดำเนินการระยะที่ 2 ระหว่าง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ถึงมีนาคม พ.ศ. 2559

1. เป้าหมาย

เพื่อให้ได้หลักสูตรการฝึกอบรม แผนการเรียนรู้ในการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร โดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอน 4 ประการ คือ ชี้ให้ชัดเจน ให้ปฏิบัติ เราให้กล้า ปลุกให้สำเร็จ

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

นำผลวิจัยจากขั้นที่ 1 มาเป็นข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์สมุนไพร

3. รูปแบบการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

4. กลุ่มประชากร

ใช้กลุ่มประชากรแบบเจาะจงเลือก ประกอบด้วยตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 คน ตัวแทนประชาชนผู้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร จำนวน 6 คน นักวิชาการด้านพืชสมุนไพร 2 คนรวมทั้งสิ้น 10 คน

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

5.1 นำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแผนการเรียนรู้และวิธีการสอนในการฝึกอบรมเยาวชน

5.2 ผู้วิจัยนำผลที่ได้มาจัดทำร่างหลักสูตรและแผนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

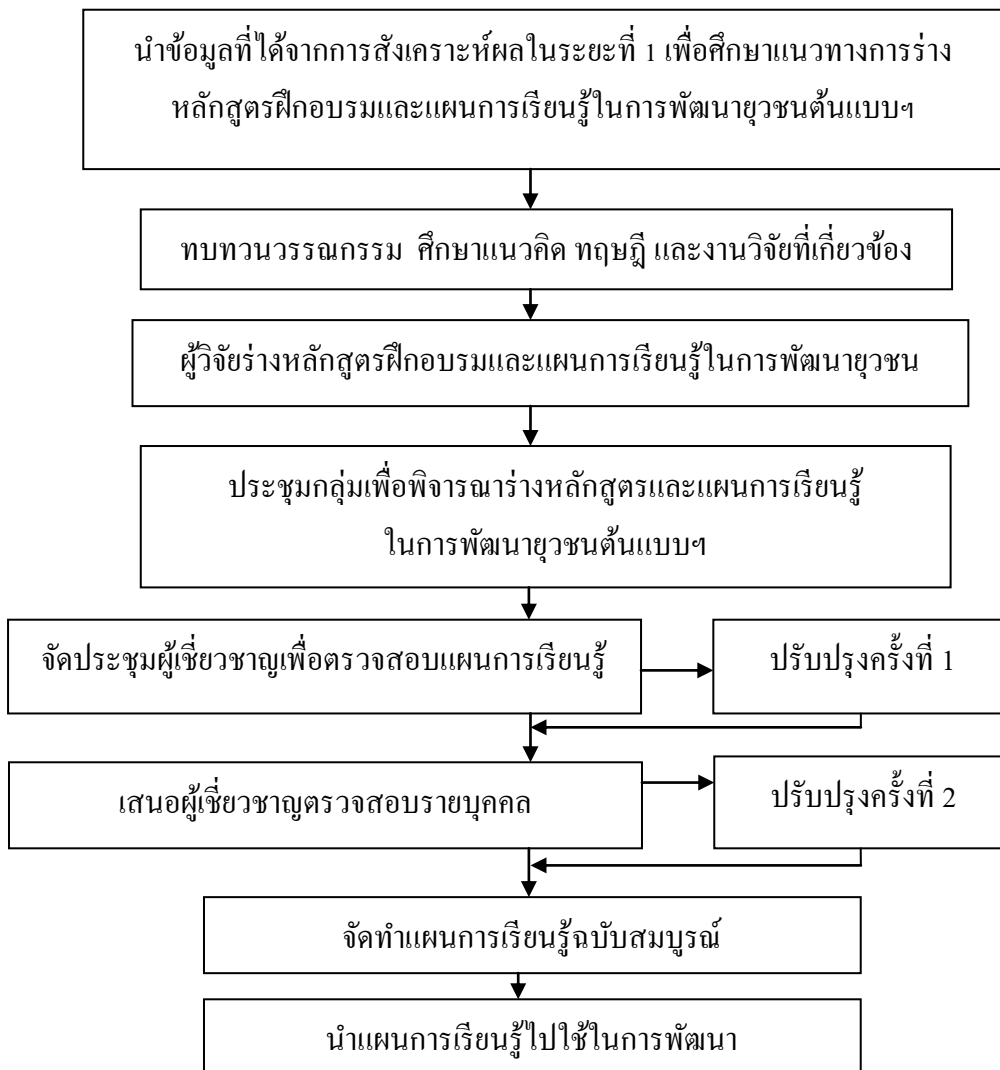
5.3 จัดประชุมกลุ่ม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มประชากรเป้าหมายได้ร่วมพิจารณาร่างหลักสูตรและแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่ผู้วิจัยร่างขึ้น โดยมีหลักพิจารณาร่วมกันคือ การพัฒนาเยาวชนต้นแบบในองค์ประกอบ 3 ประการ คือ เก่ง ดี และมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่นตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในระยะที่ 1

5.4 ปรับปรุงแผนการเรียนรู้ตามความเห็นของประชากรเป้าหมาย

5.5 นำผลการปรับปรุงแผนการเรียนรู้เข้าที่ประชุมกลุ่มอีกครั้งเพื่อให้กลุ่มรับรองผลการปรับปรุง

- 5.6 นำร่างแผนการเรียนรู้เข้าสู่ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อวิพากษ์แผนการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
6. ปรับปรุงแผนการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ (ครั้งที่ 1)
 7. นำร่างแผนการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญรายบุคคลตรวจสอบ และเสนอแนะเพิ่มเติม (ปรับปรุงครั้งที่ 2)
 8. จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมและแผนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ฉบับสมบูรณ์

การดำเนินงานในระยะที่ 2 สามารถสรุปเป็นวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 3.2 กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2

**ระยะที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของยุวชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูนตำบลหนองแวง
อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่นที่ผ่านการพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร**

ระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559

1. เป้าหมาย

เพื่อดำเนินการพัฒนาและประเมินผลการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมและแผนการเรียนรู้

2. กลุ่มประชากร

2.1 ผู้สอน ประกอบด้วย นักวิชาการแพทย์แผนไทย จำนวน 1 คน ประชาชน
ด้านพืชสมุนไพรท้องถิ่นจำนวน 3 คน

2.2 ผู้เรียน ประกอบด้วย ยุวชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิก บ้านโนนคูน
รวมจำนวน 17 คน

2.3 ผู้ประเมินผลเยาวชนต้นแบบ โดยผู้สอนและผู้วิจัย ประเมินผลการเรียนรู้
โดยผู้ปกครองของยุวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 17 คน

3. การดำเนินงาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ผ่านศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 109 หมู่ที่ 4 บ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอ
พระยืน จังหวัดขอนแก่นระหว่างเดือนเมษายน 2559 ถึงเดือนมิถุนายน 2559 การดำเนินการสอน
ตามหลักสูตรฝึกอบรม ระยะเวลา 3 เดือน พร้อมวัดผลการเรียนรู้โดยผู้สอนและผู้วิจัย ประเมินผล
การเรียนรู้ของยุวชนโดยผู้ปกครอง

4. การวิเคราะห์และประเมินผล

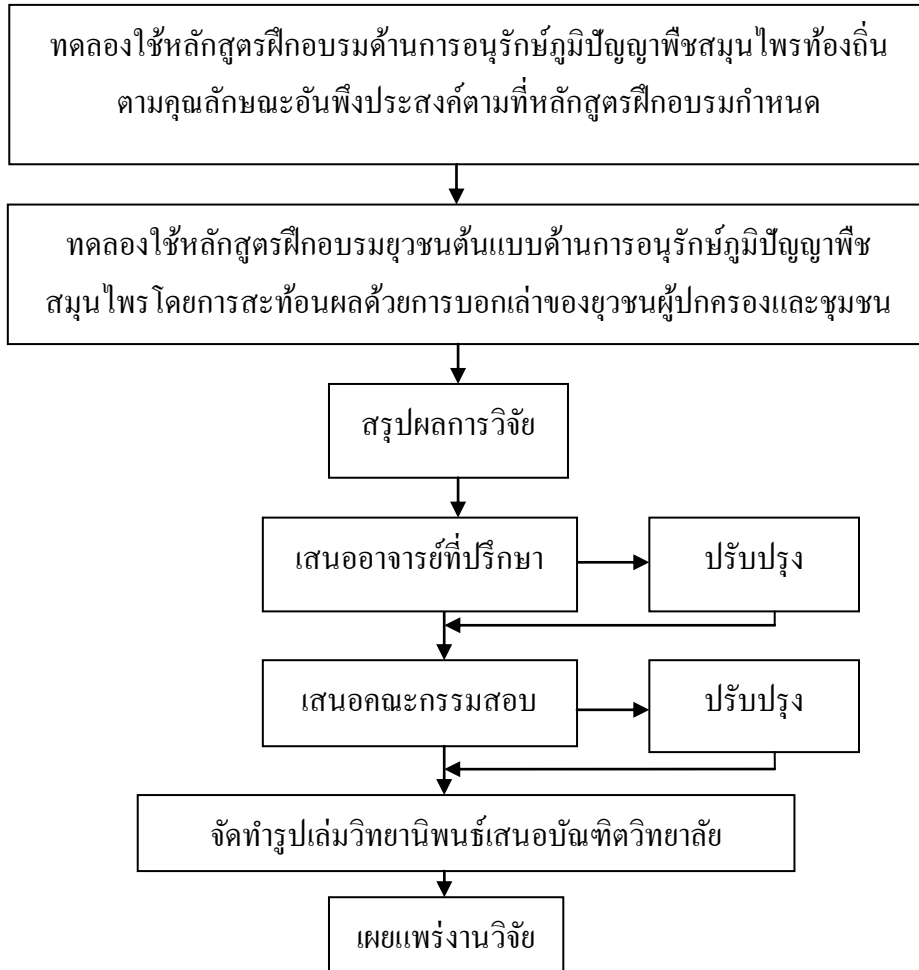
4.1 ประเมินผลเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น
ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรการฝึกอบรมกำหนด

4.2 ประเมินผลการเรียนรู้ของยุวชนต้นแบบฯ โดยการสะท้อนผลด้วย
การบอกเล่าของยุวชนผู้ปกครองและชุมชน

5. การสรุปผล

สรุปผลการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและ
เผยแพร่

การดำเนินงานในระยะที่ 3สามารถสรุปเป็นวิธีการดำเนินการได้ดังนี้

ภาพที่ 3.3 กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3

ตารางที่ 3.1

แผนการดำเนินการวิจัย

ระยะการดำเนินการ	วิธีดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้
ระยะที่ 1 ศึกษา	1. ศึกษาและ	1. ตัวแทนผู้นำชุมชน	ส.ค 2558	คุณลักษณะอัน
คุณลักษณะอันพึง	สังเคราะห์แนวคิด	2. ตัวแทนผู้สูงอายุ	ถึง	พึงประสงค์ของ
ประสงค์ของชุมชน	ทฤษฎี และ	3. ตัวแทนองค์กร	ต.ค. 2558	ชุมชนต้นแบบ
ต้นแบบด้านการ	งานวิจัยที่	ปกครองส่วน		ด้านการอนุรักษ์
อนุรักษ์ภูมิปัญญา	เกี่ยวข้อง	ท้องถิ่น		ภูมิปัญญาพืช
พืชสมุนไพรและ	2. การประชุมกลุ่ม	4. ตัวแทนโรงพยาบาล		สมุนไพรและ
แนวทางการพัฒนา	เพื่อกำหนด	ส่งเสริมสุขภาพ		แนวทางการ
ชุมชนต้นแบบ	คุณลักษณะอันพึง	ตำบล		พัฒนาชุมชน
ด้านการอนุรักษ์	ประสงค์ของ	5. ตัวแทนผู้มีความรู้		ต้นแบบ
ภูมิปัญญา	ชุมชนต้นแบบ	ภูมิปัญญาพืช		
พืชสมุนไพร		สมุนไพร		
		6. ตัวแทนชุมชน		
ระยะที่ 2 พัฒนา	1. ศึกษาเอกสาร	1. ตัวแทนโรงพยาบาล	พ.ย. 2558	หลักสูตรการ
หลักสูตรการ	2. ศึกษาคู่มือ	ส่งเสริมสุขภาพ	ถึง	ฝึกอบรม
ฝึกอบรมด้านการ	กิจกรรม	ตำบล	มี.ค. 2559	แผนการเรียนรู้
อนุรักษ์ภูมิปัญญา	3. การประชุมกลุ่ม	2. ตัวแทนประชาชนผู้		ในการฝึกอบรม
พืชสมุนไพรแก่	เพื่อจัดทำ	มีความรู้ภูมิปัญญา		ชุมชนต้นแบบ
ชุมชนบ้านหนองแวง	หลักสูตร	พืชสมุนไพร		ด้านการอนุรักษ์
บ้านหนองจิกและ	ฝึกอบรมและ	3. นักวิชาการด้านพืช		ภูมิปัญญาพืช
บ้านโนนคูน	แผนการเรียนรู้	สมุนไพร		สมุนไพร โดย
ตำบลหนองแวง				ประยุกต์ใช้พุทธ
อำเภอพระยืน				ลีลาการสอน
จังหวัดขอนแก่น				
ประยุกต์ใช้พุทธลีลา				
การสอน				

(ต่อ)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ระยะการดำเนินการ	วิธีดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้
ระยะที่ 3 ทดลองใช้ หลักสูตรและ ประเมินผลการ พัฒนาชุมชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืช สมุนไพรของชุมชน บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและ บ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนา จากศูนย์เรียนรู้ สิ่งแวดล้อมไพร	1. ดำเนินการ ฝึกอบรมตาม หลักสูตร 2. วัดผลการเรียนรู้ 3. ประเมินผลการ พัฒนาชุมชน ต้นแบบ	1. ผู้วิจัย 2. ผู้สอน 3. ชุมชนที่เข้าร่วม โครงการ 4. ผู้ปกครองของชุมชน ผู้เข้าร่วมโครงการ	เม.ย. 2559 ถึง มิ.ย. 2559	ชุมชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืช สมุนไพรบ้าน หนองแวง บ้านหนองจิก และบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น